

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی گروه علوم تربیتی

پایان نامه: جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: برنامه ریزی درسی

موضوع:

بررسی رابطه بین برنامه درسی پنهان با فرایند یادگیری دانشجویان دانشگاه
خوارزمی

استاد راهنما:

دکتر عزیزا... تاجیک اسمعیلی

استاد مشاور:

دکتر مهدی شریعتمداری

پژوهشگر:

لیلا کریمی

تابستان ۱۳۹۱

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی گروه علوم تربیتی

پایان نامه: جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: برنامه ریزی درسی

موضوع:

بررسی رابطه بین برنامه درسی پنهان با فرایند یادگیری دانشجویان دانشگاه
خوارزمی

استاد راهنما:

دکتر عزیزا... تاجیک اسمعیلی

استاد مشاور:

دکتر مهدی شریعتمداری

پژوهشگر:

لیلا کریمی

تابستان ۱۳۹۱

هر ظرفی با ریختن چیزی در آن پر می شود جز ظرف دانش که
هر چه در آن جای دهی، وسعتش بیشتر می شود.

امیرالمومنین علی (ع)، نهج البلاغه، حکمه ۲۰۵

تقدیم با بوسه بر دستان پدرم :

**به او که نمى دانم از بزرگى اش بگویم یا مردانگى، سخاوت، سکوت،
مهربانى و**

پدرم راه تمام زندگىست

پدرم دلخوشى هميشگىست

تقدیم به مادر عزیزتر از جانم :

مادرم هستى من ز هستى توست تا هستم و هستى دارم دوست

غمگسار جاودانى مادر است

چشم سار مهربانى مادر است

تقدیم به :

همسرم، اسطوره زندگیم، پناه خستگیم و امید بودنم

و تقدیم به :

پسر طراوت زندگیم

تقدیر و تشکر

شکر و سپاس خدا را که بزرگترین امید و یاور در لحظه لحظه زندگیست در نوشتن این رساله، بیش از هرچیز، مرهون و مدیون لطف بی منتهای حضرت هدایت و عنایت خاص آقا امام زمان (عج) هستم. لطف الهی، استادان و دوستان عزیز را راهنما و یاری رسان من قرار داد و انجام این پژوهش هم به مدد همه این عزیزان مهم میسر گشت. در اینجا وظیفه خود می دانم از اساتید گرامی و دوستان عزیزم به دلیل محبت های بی دریغشان تشکر نمایم. در انجام این پژوهش از راهنمایی های ارزنده، خردمندانه و بی دریغ اساتید ارجمند جناب آقای دکتر عزیزا... تاجیک اسمعیلی و جناب آقای دکتر مهدی شریعتمداری بهره می فراوان بردم. از این بزرگواران و از زحمت های بی دریغانه ایشان که هر بار مرا با حوصله فراوان پذیرا شدند و با اندیشمندی رهنمودهای سازنده ارائه نمودند، خالصانه تشکر نموده و بهروزی آنان را از درگاه خداوند متعال خواهانم. همچنین بر خود واجب میدانم از همکاری صمیمانه دوست خوبم خانم فاطمه قطبی کریمی که با نظرات سودمندشان مرا در انجام این پژوهش یاری نمودند تشکر و سپاسگذاری نمایم. از دانشگاه خوارزمی کرج به خاطر همکاری و مساعدت در اجرای پژوهش و از دانشجویان این دانشگاه به خاطر پاسخگویی صادقانه به سوالات پرسشنامه پژوهش کمال تشکر و سپاسگذاری را دارم.

از پدر و مادرم همچنین همسرم که در طول مدت تحصیل با وجود تحمل دشواریهای فراوان، برای فراهم ساختن زمینه های پیشرفت تحصیلی ام تلاش فراوان نمودند نیز صمیمانه سپاسگذارم و بهترین ها را برایشان آرزومندم.

چکیده:

پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین برنامه درسی پنهان با فرایند یادگیری دانشجویان دانشگاه خوارزمی کرج پرداخته است؛ و اهداف زیر را دنبال کرده است: ۱. بررسی رابطه برنامه درسی پنهان با فرایند یادگیری دانشجویان دانشگاه خوارزمی به منظور ارائه راهکارهای اصلاحی. ۲. بررسی ارتباط متقابل انسانی موجود در محیط آموزشی بین اساتید و دانشجویان با فرایند یادگیری دانشجویان. ۳. بررسی ارتباط متقابل انسانی موجود در محیط آموزشی بین دانشجویان با فرایند یادگیری دانشجویان. ۴. بررسی رابطه آگاهی دانشجویان از قوانین و مقررات موجود در دانشگاه با فرایند یادگیری دانشجویان. جامعه آماری پژوهش ۷۳۰۳ بوده که ۳۶۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده اند. پرسشنامه محقق ساخته برای بررسی تاثیر مولفه های برنامه درسی پنهان بر فرایند یادگیری دانشجویان شامل مولفه های روابط متقابل بین اساتید و دانشجویان، روابط متقابل بین دانشجویان، تلقی دانشجویان از قوانین و مقررات موجود در دانشگاه، تهیه و توسط پاسخگویان تکمیل گردید. پایایی پرسشنامه به روش آلفای کراباخ ۰/۸۶ به دست آمد. و روایی آن به تایید متخصصان (اساتید راهنما و مشاور) رسید. در بخش تجزیه و تحلیل آماری از شاخص های آمار توصیفی (توزیع فراوانی، درصد، نمودار و جدول) و روش های آمار استنباطی (خی دو استقلال) استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد که مولفه های ناشی از روابط متقابل بین اساتید با دانشجویان با ۸۷/۱۴ ، مولفه های ناشی از روابط متقابل بین دانشجویان با یکدیگر با ۸۵/۵۳ ، و مولفه های ناشی از آگاهی از قوانین و مقررات موجود در دانشگاه با ۷۰/۰۳ ، همگی از عوامل تاثیر گذار برنامه درسی پنهان و در سطح اثرگذاری قوی بر فرایند یادگیری دانشجویان می باشند.

کلید واژه ها : برنامه درسی پنهان - فرایند یادگیری - دانشگاه خوارزمی کرج

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: (کلیات پژوهش)
	مقدمه
۲.....	
۳.....	بیان مسئله ی پژوهش.....
۵.....	اهمیت و ضرورت تحقیق
۶.....	اهداف پژوهش
۷.....	سوالهای پژوهش
۷.....	تعاریف واژگان و اصطلاحات
	فصل دوم: ادبیات نظری و بررسی پیشینه پژوهش
	مقدمه.....
۱۲.....	
۱۳.....	مبانی نظری برنامه درسی پنهان.....
۱۳.....	مفهوم برنامه درسی پنهان.....
۱۵.....	دلایل توجه به برنامه درسی پنهان.....
۱۸.....	برنامه درسی پنهان از دید چه کسی.....
۲۱.....	چیستی برنامه درسی پنهان.....
۲۱.....	برنامه درسی پنهان به منزله نتیجه.....
۲۲.....	برنامه درسی پنهان به مثابه زمینه.....
۲۳.....	برنامه درسی پنهان به عنوان فرایند.....
۲۳.....	عوامل موثر بر شکل گیری برنامه درسی پنهان کدامند؟.....
۲۴.....	محیط شناختی.....
۲۶.....	محیط اجتماعی

۲۸.....	محیط فیزیکی.....
۳۰.....	محیط دیوانسالاری.....
۳۱.....	برنامه درسی پنهان : خرد یا کلان.....
۳۱.....	سطح کلان.....
۳۱.....	سطح خرد.....
۳۲.....	برنامه درسی پنهان: پیامدها.....
۳۵.....	خرده نظام فرهنگی.....
۳۵.....	خرده نظام اجتماعی.....
۳۶.....	خرده نظام شخصیتی.....
۳۸.....	نظریه ها و دیدگاههای برنامه درسی پنهان.....
۳۹.....	نگرش غیر نظری.....
۳۹.....	نظریه ی کارکردی.....
۳۹.....	نظریه ی انطباقی.....
۴۰.....	نظریه ی انتقادی - بازآفرینی، تحول یا مقاومت.....
۴۱.....	دیدگاه کارکرد گرا.....
۴۲.....	دیدگاه لیبرال.....
۴۳.....	دیدگاه انتقادی.....
۴۵.....	دیدگاه پست مدرن.....
۴۹.....	نظریه و دیدگاه دیوید گوردون درباره برنامه درسی پنهان.....
۴۹.....	چارچوب نظری برنامه درسی پنهان از نظر نادر قلی قورچیان.....
۵۲.....	دیدگاه الیزابت والانس.....
۵۳.....	جمع بندی نظریه ها و دیدگاههای برنامه درسی پنهان.....
۵۴.....	فرایند یادگیری.....

۵۴.....	تعریف یادگیری.....
۵۵.....	انواع یادگیری.....
۵۵.....	رویکردهای یاددهی - یادگیری.....
۵۵.....	رویکرد یاددهی - یادگیری مکتب رفتارگرایی.....
۵۶.....	مراحل یا توالی فعالیت های معلم و شاگرد.....
۵۶.....	نقش معلم و دانش آموز و نحوه ارتباط آنها.....
۵۷.....	رویکرد یاددهی - یادگیری مکتب شناخت گرایی.....
۵۷.....	نقش معلم و دانش آموز و نحوه ارتباط آنها.....
۵۷.....	رویکرد یاددهی - یادگیری مکتب انسان گرایی.....
۵۸.....	نقش معلم و دانش آموز و نحوه ارتباط آنها.....
۵۸.....	رویکرد یاددهی - یادگیری ساخت و ساز گرایی.....
۵۸.....	نقش معلم , شاگرد.....
۵۹.....	ارزشیابی مستمر و رابطه ی آن با بهبود فرایند یاددهی یادگیری.....
۵۹.....	آموزش و یادگیری فرایند مدار.....
۶۰.....	مزایای آموزش و یادگیر فرایند مدار.....
۶۱.....	پیشینه ی پژوهش.....
۶۱.....	پژوهش های داخلی.....
۶۹.....	پژوهش های خارجی.....

فصل سوم: روش شناسی پژوهش

۷۹.....	مقدمه.....
۷۹.....	روش و طرح پژوهش.....
۸۰.....	جامعه آماری.....
۸۱.....	حجم نمونه و روش نمونه گیری.....

ابزار پژوهش.....	۸۲
نحوه ساخت ابزار پژوهش.....	۸۳
روایی پرسشنامه	۸۴
پایایی پرسشنامه	۸۴
شیوه گردآوری داده ها.....	۸۵
شیوه تجزیه و تحلیل داده ها.....	۸۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل نتایج و یافته های پژوهش

مقدمه.....	۸۹
ویژگی های جمعیت شناختی نمونه مورد بررسی.....	۹۰
توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی برحسب جنسیت	۹۰
توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی برحسب سن.....	۹۱
توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی برحسب دوره تحصیلی.....	۹۲
توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی برحسب رشته تحصیلی.....	۹۳
توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی برحسب ترم تحصیلی	۹۴
یافته های مربوط به سوالات پژوهش.....	۹۵
سوال کلی پژوهش	۹۵
سوالات جزئی پژوهش	۱۰۰
تحلیل سوال اول پژوهش.....	۱۰۰
تحلیل سوال دوم پژوهش	۱۱۲
تحلیل سوال سوم پژوهش.....	۱۲۰

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری و پیشنهادات

مقدمه.....	۱۲۳
خلاصه پژوهش.....	۱۲۳

۱۲۴.....	بحث و نتیجه گیری.....
۱۲۸.....	محدودیت های پژوهش.....
۱۲۸.....	محدودیت های در کنترل محقق.....
۱۲۸.....	محدودیت های خارج از کنترل محقق.....
۱۲۸.....	پیشنهادهای پژوهش.....
۱۲۸.....	پیشنهادهایی بر اساس یافته های پژوهش.....
۱۲۹.....	پیشنهادهایی برای پژوهش های آتی.....

منابع و مأخذ

۱۳۱.....	منابع فارسی.....
۱۳۵.....	منابع انگلیسی.....

پیوست

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۸.....	جدول شماره ۲.۱ چارچوب نظری درمورد ماهیت برنامه درسی پنهان.....
۴۱.....	جدول شماره ۲.۲ دیدگاههای برنامه درسی پنهان از نظر لیندابین.....
۵۰.....	جدول شماره ۲.۳ چارچوب نظری جهت مطالعه و بررسی برنامه درسی پنهان.....
۵۱.....	جدول شماره ۲.۴ نقاط قوت و ضعف چارچوب نظری برنامه درسی پنهان.....
۵۲.....	جدول شماره ۲.۵ دیدگاه والانس درمورد برنامه درسی پنهان.....
۸۱.....	جدول شماره ۳.۱ جامعه آماری.....
۸۲.....	جدول شماره ۳.۲ حجم نمونه و روش نمونه گیری
۹۰.....	جدول شماره ۴.۱ توزیع فراوانی نمونه بر حسب جنسیت
۹۱.....	جدول شماره ۴.۲ توزیع فراوانی نمونه بر حسب سن
۹۲.....	جدول شماره ۴.۳ توزیع فراوانی نمونه بر حسب دوره تحصیلی.....
۹۳.....	جدول شماره ۴.۴ توزیع فراوانی نمونه بر حسب رشته تحصیلی.....
۹۴.....	جدول شماره ۴.۵ توزیع فراوانی نمونه بر حسب ترم تحصیلی.....
۹۶.....	جدول شماره ۴.۶ ارتباط روابط اساتید و دانشجویان با فرایند یادگیری.....
۹۷.....	جدول شماره ۴.۷ ارتباط دانشجویان با هم با فرایند یادگیری
۹۹.....	جدول شماره ۴.۸ ارتباط آگاهی از قوانین و مقررات با فرایند یادگیری.....
۱۰۱.....	جدول شماره ۴.۹ ارتباط تعامل با اساتید در زمینه تحصیلی و آموزشی با فرایند یادگیری.....
۱۰۲.....	جدول شماره ۴.۱۰ ارتباط وقت گذاشتن اساتید برای دانشجویان با فرایند یادگیری.....
۱۰۴.....	جدول شماره ۴.۱۱ ارتباط میزان برقراری ارتباط بدون استرس با اساتید با فرایند یادگیری.....
۱۰۵.....	جدول شماره ۴.۱۲ ارتباط میزان تلاش بیشتر در نتیجه ارتباط با اساتید با فرایند یادگیری.....

- جدول شماره ۴.۱۳ ارتباط بکارگیری ایده‌های اساتید در تجارب یادگیری با فرایند یادگیری..... ۱۰۷
- جدول شماره ۴.۱۴ ارتباط میزان احساس مسئولیت اساتید در جریان تدریس با فرایند یادگیری ۱۰۸
- جدول شماره ۴.۱۵ ارتباط میزان تلاش اساتید در جهت شناسایی مشکلات یادگیری دانشجویان با فرایند یادگیری..... ۱۱۰
- جدول شماره ۴.۱۶ ارتباط میزان تلاش اساتید در جهت برطرف کردن نقاط ضعف دانشجویان با فرایند یادگیری..... ۱۱۱
- جدول شماره ۴.۱۷ ارتباط میزان تلاش و موفقیت سایر دانشجوین با فرایند یادگیری..... ۱۱۳
- جدول شماره ۴.۱۸ ارتباط وقت گذاشتن برای ارتباط با سایر دانشجویان با فرایند یادگیری..... ۱۱۴
- جدول شماره ۴.۱۹ ارتباط ارتباط کلامی با سایر دانشجویان با فرایند یادگیری ۱۱۶
- جدول شماره ۴.۲۰ ارتباط علاقه به رقابت در یادگیری با فرایند یادگیری..... ۱۱۷
- جدول شماره ۴.۲۱ ارتباط میزان کمک به دانشجویان دیگر در یادگیری با فرایند یادگیری..... ۱۱۹
- جدول شماره ۴.۲۴ ارتباط فرایندهای یادگیری با آگاهی از قوانین و مقررات دانشگاه..... ۱۲۰

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۹۰.....	نمودار ۴.۱ توزیع نمونه بر حسب جنسیت.....
۹۱.....	نمودار ۴.۲ توزیع نمونه بر حسب سن.....
۹۲.....	نمودار ۴.۳ توزیع نمونه بر حسب دوره تحصیلی.....
۹۳.....	نمودار ۴.۴ توزیع نمونه بر حسب رشته تحصیلی.....
۹۵.....	نمودار ۴.۵ توزیع نمونه بر حسب ترم تحصیلی.....
۹۶.....	نمودار ۴.۶ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب روابط اساتید دانشجویان.....
۹۸.....	نمودار ۴.۷ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب روابط اساتید دانشجویان.....
۱۰۰.....	نمودار ۴.۸ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب آگاهی دانشجویان از قوانین و مقررات دانشگاه.....
۱۰۱.....	نمودار ۴.۹ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب میزان تعامل با اساتید در زمینه تحصیلی و آموزشی.....
۱۰۳.....	نمودار ۴.۱۰ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب وقت گذاشتن اساتید برای دانشجویان.....
۱۰۴.....	نمودار ۴.۱۱ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب برقراری ارتباط بدون استرس با اساتید.....
۱۰۶.....	نمودار ۴.۱۲ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب تلاش بیشتر در نتیجه ارتباط با اساتید.....
۱۰۷.....	نمودار ۴.۱۳ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب بکارگیری ایده‌های اساتید در تجارب یادگیری.....
۱۰۹.....	نمودار ۴.۱۴ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب میزان احساس مسئولیت اساتید در جریان تدریس.....
۱۱۰.....	نمودار ۴.۱۵ توزیع فراوانی فرایند یادگیری بر حسب تلاش اساتید در جهت شناسایی مشکلات یادگیری دانشجویان.....

- نمودار ۴.۱۶ توزیع فراوانی فرایند یادگیری برحسب تلاش اساتید در جهت برطرف کردن
نقاط ضعف دانشجویان.....۱۱۲
- نمودار ۴.۱۷ توزیع فراوانی فرایند یادگیری برحسب تلاش و موفقیت سایر دانشجویان
.....۱۱۳
- نمودار ۴.۱۸ توزیع فراوانی فرایند یادگیری برحسب وقت گذاشتن برای ارتباط با سایر
دانشجویان۱۱۵
- نمودار ۴.۱۹ توزیع فراوانی میزان فرایند یادگیری برحسب ارتباط کلامی با سایر دانشجویان
.....۱۱۶
- نمودار ۴.۲۰ توزیع فراوانی میزان فرایند یادگیری برحسب علاقه به رقابت در یادگیری با
دانشجویان.....۱۱۸
- نمودار ۴.۲۱ توزیع فراوانی فرایند یادگیری برحسب کمک به دانشجویان دیگر در
یادگیری.....۱۱۹
- نمودار ۴.۲۴ توزیع فراوانی فرایندهای یادگیری برحسب آگاهی دانشجویان از قوانین و
مقررات دانشگاه.....۱۲۱

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

اصطلاح برنامه درسی پنهان اولین بار توسط فلیپ جکسون در کتاب زندگی در کلاسهای درسی مطرح شد، منظور جکسون از این اصطلاح اشاره به کلاسهایی بود که دانش آموزان از بودن در کلاس درس یاد می گیرند. به طور کلی برنامه درسی پنهان از یادگیریهای حکایت می کند که در چارچوب اجرای برنامه درسی تصریح شده و به دلیل حضور در بتن و فرهنگ حاکم بر نظام آموزشی فراگیران تجربه می کنند (مهر محمدی ۱۳۸۷) تجربه های یادگیری که بدین وسیله حاصل می شوند عمدتاً در قالب مجموعه ای از انتظارات و ارزشها تبلور می یابند و کمتر معطوف به حوزه دانستنیها یا شناخت اند. ارزش گذاری ترجیحی برای مواد و موضوعهای درسی مختلف به دلیل جایگاهی که این مواد در برنامه هفتگی نهادهای آموزشی دارند به عنوان یکی از مثالهای یادگیری ناشی از برنامه درسی پنهان معرفی شده است. (آیزنر ۱۹۹۴)

ایجاد یا تقویت روحیه رقابت به جای رفاقت، همکاری و تشریک مساعی در سایه نظام ارزشیابی آموزشی حاکم بر مدرسه، ایجاد و تقویت روحیه اطاعت و انقیاد به جای روحیه ابتکار و نوآوری در سایه روشهای بکار گرفته شده آموزش، از مصادیق و نمونه های دیگری است که در منابع تخصصی برنامه درسی به عنوان مؤلفه های برنامه درسی پنهان یا یادگیریهای قصد نشده معرفی شده است (مهر محمدی ۱۳۸۷).

برنامه درسی به عنوان یک راهنما جهت انجام فعالیت های فرآیند آموزش تدوین می شود که شامل مراحل مختلفی می باشد. ابتدا نیاز سنجی صورت می پذیرد و پس از آن اهداف یادگیری با توجه به مبانی تعیین اهداف مشخص شده و سپس محتوا و مجموعه ای از تجارب و فعالیت های یادگیری از پیش تعیین می شوند و به صورت رسمی در کتاب ها و سایر رسانه ها و در مراکز آموزش رسمی از پیش دبستانی تا دوره های آموزش عالی اجرا شده و مورد ارزشیابی قرار می گیرند. در این میان تجاربی وجود دارند که در تدوین برنامه درسی به آن ها توجه نمی شود، اما دانش آموزان و دانشجویان در طی فرآیند آموزش و یادگیری، آن ها را یاد گرفته و تجربه می کنند. این پژوهش سعی در شناخت و معرفی این جزء پنهان برنامه درسی یا برنامه درسی پنهان دارد.

برنامه درسی پنهان بعد غیرفعال پیش بینی یادگیری است و مواردی فراتر از جنبه ی رسمی را در بر می گیرد.

در این پژوهش مسائلی که به نحوی با برنامه درسی پنهان ارتباط دارند، مورد بررسی قرار خواهند گرفت. بعلاوه در این پژوهش نشان داده خواهد شد که مؤلفه های برنامه درسی پنهان چگونه و تا چه اندازه فرایند یادگیری دانشجویان را تحت تاثیر خود قرار داده است.

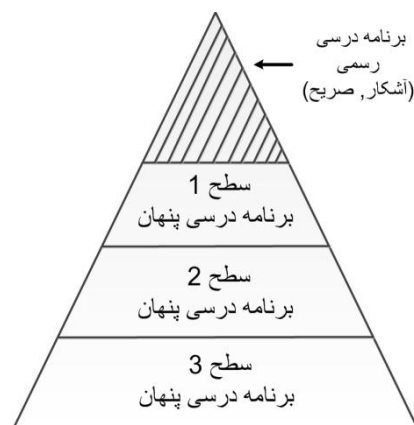
بیان مسئله

اهمیت تحصیلات تکمیلی در شکل دادن به سرنوشت علمی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشورها بر کسی پوشیده نیست و وضعیت کمی و کیفی تحصیلات تکمیلی از مهمترین شاخصه های توسعه در هر کشور است (ملک ۱۳۸۱) برنامه درسی در دوره های تحصیلات تکمیلی شرایط خاصی دارد و در این دوره ها برنامه درسی انعطاف بیشتری داشته و با الزامات تازه ای همراه است.

مطالعات و تحقیقات نشان داده که برنامه های درسی غیررسمی تاثیری بسیار بر چگونگی یادگیری دانشجویان و موفقیت تحصیلی آنان دارد که می توان از آن تحت عنوان برنامه درسی پنهان یاد کرد بیش از هر چیز باید مفهوم برنامه درسی پنهان مورد بررسی قرار گیرد و از ماهیت برنامه درسی پنهان آگاهی پیدا کرد.

برنامه درسی در دانشگاه را شاید بتوان به کوه یخی تشبیه کرد قسمت بالای این کوه یخی که در بیرون آب است و همگی می توانند آن را ببینند همان الزامات رسمی و قواعد مکتوب (برنامه درسی رسمی) دانشگاه است. ولی قسمت های زیرین این کوه یخی که در زیر آب است و تنها با چشمانی تیزبین دیده می شود برنامه درسی پنهان است. به نظر میرسد که تنها تعداد کمی از دانشجویان قادرند قسمت های زیرین این کوه یخی را ببینند. قسمت های زیرین را می توان همان ارزشها و هنجارهای تصریح نشده ای دانست که آشنایی و همنوایی با آنها می تواند در فرایند یادگیری دانشجویان موثر بوده و مسیر موفقیت تحصیلی دانشجویان را هموار سازد.

با توجه به مطالب فوق می توان سطوح برنامه درسی پنهان را از لحاظ عمق پیچیدگی به شرح ذیل تصور کرد:

در سطح ۱ نظام آموزشی نسبت به آنچه که قصد دستیابی به آن را دارد آگاه است و سعی می کند برنامه های درسی و محیط آموزشی را به نحوی سازماندهی کند که نتایج مدنظر خویش را به طور غیرمستقیم تحقق بخشد شناخت این سطح از برنامه درسی پنهان نسبتاً آسانتر از سطوح دیگر است چرا که می توان از طریق تحلیل دستورات عملی ها - سیاستها - بخشنامه ها ویا تحلیل کتابهای درسی به این اهداف و نیات پی برد.

در سطح ۲ نظام آموزشی از آنچه که درون مدرسه می گذرد بی اطلاع است اما فراگیران نسبت به آنچه که قصد فراگیری آن را دارند آگاهند و برنامه درسی لذت بخش و فراهم آورنده نیاز آنی خود را خلق می کنند شناخت این سطح از برنامه درسی پنهان در مقایسه با سطح قبلی مشکل تر و پیچیده تر است چرا که مستلزم ورود به دنیای فراگیران و آگاهی از روابط آنهاست.

در سطح ۳ نظام آموزشی و فراگیران از آنچه که روی می دهد آگاه نیستند در این حالت نحوه سازماندهی برنامه درسی و اجرای آن در محیط آموزشی سبب می گردد که پیامدهای یادگیری حاصل گردند که نه مورد نظر نظام آموزشی بوده است و نه فراگیران با قصد و اختیار به آن دست یافته اند. شناخت این سطح از برنامه درسی پنهان بسیار سخت و مستلزم کنکاش در ابعاد گوناگون نظام آموزشی و تعامل این ابعاد با یکدیگر می باشد

در مجموع برنامه درسی پنهان را می توان به این شکل تعریف کرد:

برنامه درسی پنهان به تدریس متن غیررسمی و غیر ملموس نظام ارزشها، هنجارها و طرز برداشتها و جنبه های غیرآکادمیک مراکز آموزش عالی و جنبه های غیررسمی